

Marita Grubišić-Čabo⁹¹
Filip Fila⁹²
Marko Kovačić⁹³

PREMOĆNI U (NE)MOĆNIMA: ANALIZA DISPERZIJE MOĆI PREMA RAZLIČITIM GRUPAMA MLADIH

Izvorni znanstveni rad
<https://doi.org/10.59014/VHAB4055>

Sažetak

Empirijska istraživanja mladih u Hrvatskoj provode se od sredine 20. stoljeća te se od tada u brojnim publikacijama navodi da su mladi marginalna društvena skupina s obzirom na količinu društvene, ekonomske i političke moći. Zajednički nazivnik svih navedenih istraživanja jest zaključak da društveni i politički sustav hrvatskog društva ne stvara poticajno okruženje za kvalitetan razvoj mladih, to jest da postoje strukturne prepreke za ostvarenje osobnog, društvenog i političkog potencijala te dobne kohorte. Gotovo je aksiomatska tvrdnja sociologije mladih da su mladi heterogena društvena skupina koja se razlikuje ne samo po svojim demografskim već i socijalnim karakteristikama. No ako je tomu tako, potrebno je vidjeti koje društvene skupine mladih imaju više ili manje moći, u cilju minucioznijeg uvida u socio-politički portret hrvatske omladine.

Međutim, predmetna istraživanja ne analiziraju u dovoljnoj mjeri razlike između skupina mladih s obzirom na percepciju vlastitog utjecaja. Temeljni je cilj ovog rada dekonstruirati mlade kao monolitnu društvenu skupinu te ih pokušati kategorizirati u relevantne socijalne kategorije. Za potrebe istraživanja odabrane su različite varijable radi utvrđivanja razlika između grupa s obzirom na zavisnu varijablu percepcije moći vlastite grupe koju su mladi iskazali u upitniku provedenom 2018. godine. Uzorak mladih obuhvatio je 1500 ispitanika u dobi od 14 do 29 godina iz Hrvatske. Korištenjem linearne regresije utvrđeno je koje varijable imaju statističku povezanost s percepcijom moći vlastite grupe: rizična ponašanja, alternativna politička participacija, povjerenje u političku sferu, zainteresiranost za politiku i autoritarnost. Uz to, u

91 Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, maritagc@idi.hr

92 Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, filip@idi.hr

93 Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Veleučilište Bernays, marko@idi.hr

regresijsku analizu uvrštene su i sociodemografske varijable koje se nisu pokazale kao povezane, uz iznimku spola. Uz linearnu regresiju, korišteni su t-testovi i ANOVA-e u cilju uvida u razlike u grupama na statistički povezanim varijablama.

Ključne riječi: mladi i politika, mladi u Hrvatskoj, moć, stavovi mladih

Uvod

Struktura, dinamika, vrijednosti, stavovi i ponašanja mladih u Hrvatskoj relativno su dobro istraženi. Za razliku od brojnih drugih država u kojima istraživanja mladih uglavnom bivaju uokvirena u obrazovne teme ili one koje se bave tržištem rada, začeci empirijskih istraživanja mladih kao zasebne sociološke kategorije u Hrvatskoj datiraju u sredinu 20. stoljeća (Ilišin, 2014). U okviru Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu moguće je identificirati tri razvojne faze (Ilišin, 2014). Kao što piše Ilišin (2014) prva se odnosi na razdoblje od 60-ih do sredine 80-ih godina dvadesetoga stoljeća, a teme koje dominiraju vezane su za školovanje, obrazovanje mladih i različite aspekte seoske omladine (na primjer, društveni položaj, profesionalne te životne orijentacije). Drugo razdoblje, koje se okvirno može smjestiti od sredine 80-ih do kraja 90-ih godina, karakterizira pojačana interdisciplinarnost u istraživanjima mladih. U tom razdoblju ispitivani su problemi mladih (nezaposlenost, rizična ponašanja), vrijednosti (individualne, društvene, religijske), politička kultura, osobni i društveni optimizam te pesimizam i slično. U trećem razdoblju, koje počinje krajem 1990-ih i traje do sada, nastavlja se interdisciplinarna logika istraživanja, no veći naglasak stavlja se na posebne skupine mladih (mlade žene, studente i druge skupine). U ovom se razdoblju bilježi porast primijenjenih istraživanja, koja služe kao podloga za javne politike, uz osnaživanje međunarodne suradnje s drugim znanstvenoistraživačkim timovima. Također, istraživanja mladih na empirijskoj razini počinju se provoditi u nešto snažnijem obujmu i izvan Instituta. Proučava se politička kompetencija mladih, rad s mladima, odnos mladih i medija, posebice društvenih mreža, odnos prema prošlosti, a dominantno kvantitativnim pristupima dodaje se i kvalitativna dimenzija istraživanja (ibid.).

Mladi su danas u Hrvatskoj definirani jednim zakonskim rješenjem – Zakonom o savjetima mladih (2014) – kao društvena kategorija starosti od 15 do navršениh 30 godina. Oni se, sukladno uvriježenim sociološkim

uvidima, opisuju kao heterogena društvena skupina (Bessant, 2020) koja se nalazi između djetinjstva i odraslosti te ulazi u društvo istovremenim procesima integracije i konflikta, u cilju preuzimanja ili kreiranja najvažnijih društvenih uloga (Ilišin i Spajić-Vrkaš, 2017). Analizirajući živote mladih u specifičnom kontekstu, treba biti svjestan da su „društveno uvjetovane okolnosti često te koje određuju tempo i kvalitetu uključivanja u svijet odraslih“ (Gvozdanović i sur. 2019, 3), dok postoji „...društvena struktura i socioekonomski, kao i sociokulturni zadaci koji određuju mogućnosti i resurse koji su dostupni mladima“ (Ilišin i Spajić Vrkaš 2017, prema Gvozdanović i sur., 2019, 3). Posljedično, hrvatsku omladinu obilježavaju dva istovremena procesa. S jedne strane, unatoč činjenici da se prije tri desetljeća dogodio prijelaz iz socijalizma u demokraciju, društvo se još uvijek prilagođava demokratskim normama i vrijednostima (Ilišin i Spajić-Vrkaš, 2017), pa se mladi ljudi, kao barometar društva, snalaze u često neurednoj i složenoj društvenoj te političkoj stvarnosti. S druge strane, hrvatsko je društvo uvelike pod utjecajem EU politika, smjernica, preporuka i vrijednosti, kao svojevrsnom antipodu koruptivnih praksi, slabih institucija, kronizma i etnocentrizma – obilježja kojima se često opisuje hrvatsko društvo (Zakošek, 2002; Kasapović, 2001). Levitirajući između društvenih i političkih izazova te vrlo eksplicitnog diskursa vladavine prava i ljudskih prava mladi ljudi prelaze iz djetinjstva u odraslu dob. Stoga je taj proces, nazvan dvostrukom tranzicijom (Ilišin i Spajić-Vrkaš, 2017), prizma koju je dobro imati na umu pri istraživanju ove dobne skupine.

Međutim, da bismo bolje razumjeli mlade u Hrvatskoj, potrebno je učiniti korak dalje i diferencirati ih s obzirom na karakteristike koje posjeduju. Proklamiranu heterogenost mladih potrebno je detaljnije opisati s namjerom shvaćanja njihova položaja. Upravo je to cilj i doprinos ovog rada – dekonstruirati mlade kao monolitnu skupinu, kategorizirajući ih s obzirom na strukturne karakteristike te uvidjeti koje kategorije percipiraju vlastitu grupu moćnijom.

Članak je stoga podijeljen u tri dijela. U prvom dijelu donosimo rudimentarni socio-politički portret hrvatskih mladih i isti povezujemo s konceptom moći. U drugom dijelu koristeći nalaze kvantitativnog istraživanja provedenog 2018. godine na nacionalno reprezentativnom uzorku mladih analiziramo razlike među grupama s obzirom na zavisnu varijablu percepcije moći, nakon čega slijedi rasprava.

Socio-politički portret mladih u Hrvatskoj u kontekstu njihove političke moći

Tranzicijska društva, kojima pripada i hrvatsko, obilježena su brojnim strukturnim izazovima koji se odražavaju na različite društvene skupine – pa tako i mlade. Međutim, relevantna istraživanja u području mladih (Gvozdanović i sur., 2019; Ilišin i Spajić-Vrkaš, 2017; Ilišin i sur., 2013) nedvojbeno upućuju na „ukupno pogoršanje društvenog položaja mladih u usporedbi s položajem generacija s kraja 20. stoljeća pri čemu većina mladih na takve nepovoljne položaje reagira povlačenjem u privatnost i daljnjim distanciranjem od društveno-političke i javne sfere“ (Gvozdanović i sur., 2019, 3). Skicu za portret mladih u Hrvatskoj možda je najbolje započeti podatkom da je prema popisu stanovništva 2021. godine u Republici Hrvatskoj živjelo oko 15,9 % osoba u kohorti od 15 do navršениh 30 godina. Europska unija kontinuirano prati statistike vezane za mlade. Prema podacima s Eurostata, mladi u Hrvatskoj se tako osamostaljuju relativno kasno, jer iz roditeljskog doma odlaze u prosjeku s 32 godine, što je najviša dob u usporedbi sa svim državama u Europskoj uniji (Eurostat, 2021). Nadalje, stopa nezaposlenosti mladih u Hrvatskoj iznosila je 16,3 % za travanj 2022. godine (Eurostat, 2022), a 2020. godine oko 17 % mladih u rasponu od 20 do 30 godina bilo je u NEET statusu (Eurostat, 2020a). Od pozitivnih trendova valja istaknuti da tek manje od 3 % mladih Hrvata pati od ozbiljne ekonomske i društvene deprivacije (Eurostat, 2020b), dok je 2021. godine tek 2,4 % mladih odustalo od školovanja prije službenog završetka istog (Eurostat, 2021).

Osim europskih pokazatelja, rađena su i brojna empirijska istraživanja na temu mladih na nacionalnoj razini. Tekstovi nastali na temelju tih istraživanja tako često opisuju mlade u Hrvatskoj kao depolitizirane (Vrcan, 2002), demokratski deficitarne (Ilišin i dr., 2013), politički nepismene, razočarane, pasivne i neinformirane (Ćulum, Gvozdanović i Baketa, 2016; Šalaj, 2011), osujećene (Ilišin i Spajić-Vrkaš, 2017), korozivno apatične (Bovan, Kovačić i Vučković, 2018), s niskom razinom institucionalnog povjerenja i ekskluzivističkih stavova prema određenim manjinskim skupinama (Baketa, Bovan i Matić-Bojić, 2021). Navedena istraživanja portretiraju određene aspekte mladih iz perspektive društvenog problema te implicitno ili eksplicitno pozivaju na promjenu u cilju smanjivanja demokratskog deficita. Politička participacija mladih kontinuirano opada,

a uz institucionalnu participaciju naglasak u istraživanjima stavlja se i na alternativne oblike sudjelovanja (poput protesta), često orijentirane na specifičnu svrhu, a kojima su mladi skloniji (Ilišin i Spajić-Vrkaš, 2017). S druge strane, gotovo 80 % mladih zadovoljno je vlastitim životom (IDIZ, 2020), a isti postotak mladih ne pokazuje stavove karakteristične za socijalnu distancu prema drugim etničkim skupinama (Baketa, Bovan i Matić-Bojić, 2021). Mladi u Hrvatskoj smatraju da je članstvo Hrvatske u EU-u donijelo više pozitivnih nego negativnih aspekata u političkom i ekonomskom smislu te se osjećaju Europljanima (Gvozdanović i sur., 2019).

Moć u kontekstu mladih i mladosti varijabla je u društvenim znanostima koja zaokuplja brojne sociologe, politologe i antropologe. Tako Bradley (1997), kada objašnjava položaj mladih u 20. stoljeću, piše o tome da je moć zanemarena varijabla nejednakosti. Serido i suradnici (2011) empirijski pokazuju da je percepcija kvalitetnog odnosa između mladih i odraslih kauzalno vezana za percepciju utjecaja mladih. Pruitt (2017, 511) u svom eseju utemeljenom na kritičkoj analizi tekstova o mladima zaključuje da „mladi ljudi često žele poboljšati socijalne uvjete, oni obično ne vide politiku kao učinkovit način za to“. Arcidiacono i suradnici (2017) na temelju uvida u razmišljanje mladih u talijanskom Napulju zaključuju da osjećaj nemoći vodi do distanciranja mladih od konteksta u kojem djeluju, a Kitanova (2019) pokazuje da postoji statistički značajna razlika u utjecaju kvalitete demokracije i političkog aktivizma mladih, to jest, da su mladi aktivniji u razvijenijim demokracijama. Međutim, što je zapravo moć i kako je definiramo u ovome radu?

Pođemo li od gotovo kanonske Weberove (1925) definicije moći, koja kaže da je riječ o vjerojatnosti da će neka skupina ljudi uspjeti nametnuti svoju volju drugoj usprkos njihovu otporu, sasvim je jasno da je moć relacijska kategorija, to jest, da se nalazi u prostoru odnosa između entiteta A i entiteta B. Kao što je Dahl (1957, 202) napisao u knjizi *Concept of Power*, ne postoji konsenzus oko univerzalne definicije moći zbog složenosti i sveprisutnosti ovoga termina. Drugim riječima, pozivajući se na Foucaultovu ideju dispozitiva, moć ovisi o načinu na koji je interpretiraju akteri uključeni u konkretnu društvenu ili političku situaciju. Za potrebe ove analize fokusiramo se na njihovu percepciju utjecaja vlastite skupine, što koristimo kao posrednu varijablu za moć.

Takav pristup komplementaran je i suvremenim shvaćanjima utjecaja mladih. Tako Bessant (2021) odbacuje tradicionalnu koncepciju da su mladi marginalna skupina jer imaju manju količinu društvene i kulturne moći (Ilišin i dr., 2013) te argumentira da mladi imaju diskurzivnu moć, jer korištenjem suvremenih tehnoloških dosega (poput društvenih medija) mogu postaviti temu na dnevni red; pri čemu daje primjer pokreta *Fridays for Future* koji je postavio temu klimatskih promjena na društvenu pa i političku agendu. Pickard i Bessant (2018) isto tako pokazuju da je nizak stupanj participacije mladih zapravo mit te da oni sudjeluju u društvu i politici jer žele mijenjati situacije u kojima se društvo nalazi, a pritom koriste inovativni repertoar alata koji nisu u potpunosti shvatljivi odraslima.

Kako ne bismo upali u zamku procjene mladih izvana, odnosno kako ne bismo nametali postojeće koncepcije „objektivne“ procjene moći mladih, a u isto vrijeme analitički unaprijedili literaturu o mladima specificirajući ranije proklamiranju heterogenost, kao zavisna varijabla korištena je percepcija utjecaja vlastite grupe te je ista povezana s pripadnošću određenoj podskupini mladih, utemeljenoj na empirijskim pokazateljima.

Metodološke napomene

Za potrebe rada korišteni su podatci dobiveni upitnikom ‘Youth Study Croatia 2018/2019’, koji je financiran sredstvima zaklade Friedrich Ebert Stiftung (FES). Anketni upitnik proveden je 2018. godine, dok je u uzorku sudjelovalo 1500 ispitanika starosti između 14 i 30 godina. Uzorak je reprezentativan s obzirom na spol, dob, regionalnu raspodjelu i vrstu naselja. Postotak ispitanica u uzorku bio je 51 %, dok je ispitanika bilo 49 %. Što se tiče regionalne raspodjele, 23 % ispitanika dolazi iz Sjeverne Hrvatske, 20 % iz Dalmacije, 20 % iz Slavonije, 18 % iz Zagreba, 11 % iz Istre, Gorskog Kotara i Priobalja, 8 % iz Like, Korduna i Banije. (Još uvijek) nezavršenu osnovnu školu imalo je 2,9 % ispitanika u uzorku, 19,7 % završilo je primarno obrazovanje, 60 % srednju školu i 17 % neki oblik visokog obrazovanja. Vrsta naselja u uzorku podijeljena je u 7 kategorija: 39,1 % ispitanika dolazi iz naselja s populacijom manjom od 2000 stanovnika, 7,1 % iz naselja s 2000 do 5000, 8,4 % veličine od 5000 do 10 000, 8,2 % od 10 000 do 20 000, 7,8 % od 20 000 do 50 000, 6,9 % od 50 000 do 100 000, i 22,5 % ispitanika dolazi iz većih gradova čiju

populaciju čini preko 100 000 stanovnika. U svrhu korekcije uzorkovanja, korišteno je otežanje podataka putem *weight* varijable.

Analize upotrebljene za potrebe rada bivarijatne su statističke metode; konkretno, t-test i ANOVA te regresijska analiza kao multivarijatna metoda. Najprije je regresijom ustanovljeno koje su varijable statistički značajno povezane sa zavisnom, nakon čega se na temelju bivarijatnih testova pokušao dobiti uvid u konkretne grupe između kojih postoji razlika s obzirom na njihovu percepciju moći mladih. Tim uvidom htjela se i dodatno ilustrirati razlika u prosječnom poimanju moći svake grupe.

Što se tiče korištenih varijabli, zavisna varijabla glasila je: „Prema vašem mišljenju, koliko su dobro interesi mladih zastupljeni u nacionalnoj politici?“ s opcijama odgovora od 1 (nimalo) do 5 (jako dobro). U cilju razlaganja skupine mladih u podskupine, koristili smo niže opisane nezavisne varijable. Rizično ponašanje mjerili smo korištenjem pet varijabli: učestalost odlaska u školu pod utjecajem alkohola ili droge; učestalost namjernog oštećivanja ili uništavanja tuđeg vlasništva; učestalost uzimanja ‘teških’ droga, poput cracka, kokaina ili heroina; učestalost krađe u dućanima; učestalost prijetnje nasiljem ili nasilja. Ove varijable testom su pouzdanosti (Cronbach’s Alpha) pokazale visoku pouzdanost skale na razini ,909, a faktorskom analizom pokazalo se da je riječ o jednom čimbeniku, koji objašnjava 73,39 % varijance. Politička participacija operacionalizirana je korištenjem triju varijabli: dvaju pojedinačnih koje se odnose na institucionalni oblik participacije i jedne kompozitne varijable koja obuhvaća alternativne oblike participacije. Varijable koje su uvrštene u potonju odražavaju participaciju usmjerenu na određenu svrhu (Quéniart, 2008) i protestne su prirode. Konkretno, radi se o potpisivanju liste s političkim zahtjevima ili *online* peticije, sudjelovanju u prosvjedu te prestanku kupnje artikala zbog političkih ili ekoloških razloga. Kompozitna skala tih varijabli ima Alphu od ,759, dok varijable tvore jedan čimbenik s objašnjenih 67,52 % varijance. Drugi, institucionalni, oblik participacije obuhvaćao je rad u političkoj stranci ili grupi. Ispitanici su opcijom 1 iskazali kako nisu sudjelovali u pojedinoj aktivnosti, odgovorom 2 da nisu još, ali da bi, i odgovorom 3 da jesu. Kao još jedan oblik institucionalne participacije, u analizu smo dodali i pitanje o tome bi li ili ne ispitanici izašli na parlamentarne izbore, ako bi u tom trenutku imali pravo glasa. Povjerenje u političke institucije također je mjereno kao kompozit više varijabli. Radilo se o povjerenju u: predsjednika, nacionalni parlament, nacionalnu vladu

i političke stranke. Ova skala ima koeficijent pouzdanosti ,895 i radi se o jednofaktorskoj soluciji koja objašnjava 70,50 % varijance. Diskriminiranost je mjerena kao suma više oblika diskriminacije i to na temelju: roda, ekonomske pozadine, dobi, vjerskih uvjerenja, porijekla, obrazovne razine, političkih uvjerenja, pripadanja regiji, seksualne orijentacije ($\alpha = ,841$; jedan čimbenik koji objašnjava 45,47 % varijance). Informiranost, kao i sve naredne varijable, istraživane su putem zasebnih varijabli. Pitanje u anketi glasilo je: „Znam puno o politici“, s mogućim odgovorima koji se kreću od raspona 1 – u potpunosti se ne slažem, do 5 – u potpunosti se slažem. Varijabla koju smo iskoristili za operacionalizaciju autoritarnosti glasi „U određenim okolnostima, diktatura je bolji oblik vladavine od demokracije“, s jednakom skalom odgovora kao i na prijašnjoj varijabli. Zainteresiranost smo istražili putem pitanja „Koliko ste osobno zainteresirani za politiku općenito?“ Odgovori su varirali u rasponu od 1 – nimalo zainteresiran, do 5 – izrazito zainteresiran.

Rezultati i rasprava

Prosječan odgovor na zavisnoj varijabli svih ispitanika je 2,42, što je relativno niska razina procjene moći mladih. Kao što je vidljivo u Tablici 1, većina ispitanika (30,6 %) odabrala je srednju opciju (3), dok je sličan postotak (29,9 %) mladih ispitanika odabrao opciju 2. Čak njih 19,7 % smatra da interesi mladih uopće nisu dobro zastupljeni u nacionalnoj politici, dok je relativno zadovoljnih 10,4 %, a izrazito zadovoljnih samo 1,2 %. Nezanemariv postotak, njih 8,9 %, izjasnilo se da ne zna procijeniti zastupljenost interesa mladih kao populacije.

Tablica 1. Zastupljenost interesa mladih u nacionalnoj politici

	Frekvencije	Postotak
Uopće nisu zastupljeni	266	19,7 %
2	448	29,9 %
3	459	30,6 %
4	156	10,4 %
Izrazito dobro zastupljeni	18	1,2 %
Ne znam	133	8,9 %

Iz navedenih postotaka vidljivo je kako procjena zastupljenosti interesa, odnosno percepcija moći mladih, nije optimistična – mladi sami sebe procjenjuju kao skupinu koja ima nisku razinu moći (barem u kontekstu utjecaja na nacionalnu politiku).

Kako bismo istražili koji su to čimbenici koji potencijalno utječu na procjenu osjećaja moći vlastite grupe, koristili smo linearnu regresijsku analizu. Uz prethodno opisane varijable, u regresijsku analizu uvrštene su i sociodemografske, kontrolne varijable (važnost Boga u životu, veličina naselja, financijska situacija kućanstva, dob, spol i zaposlenost). U Tablici 2 donosimo pregled rezultata regresijske analize.

Tablica 2. Rezultati regresijske analize

Nezavisne varijable	I		II	
	β	SE	β	SE
Rizična ponašanja	,061	,008	,064*	,008
Rad u političkoj stranci	,031	,104	,031	,105
Alternativna politička participacija	-,166***	,025	-,171***	,026
Namjera glasanja na parlamentarnim izborima	,019	,061	,015	,064
Političko povjerenje	,232***	,008	,226***	,009
Informiranost o politici	-,028	,030	-,024	,031
Zainteresiranost za politiku	,159***	,029	,163***	,029
Autoritarnost	,153***	,026	,158***	,026
Diskriminacija	-,012	,016	-,015	,016
Kontrolne varijable				
Bog			-,003	,011
Veličina naselja	,033		,102	
Financijska situacija kućanstva	,015		,039	
Dob	,013		,009	
Spol	-,059*		,059	
Zaposlenost	,024		,011	
Prilagođeni R2	,187		,187	
F-promjena	26,273***		1,059	

*** $p < ,001$; ** $p < ,01$; * $p < ,05$

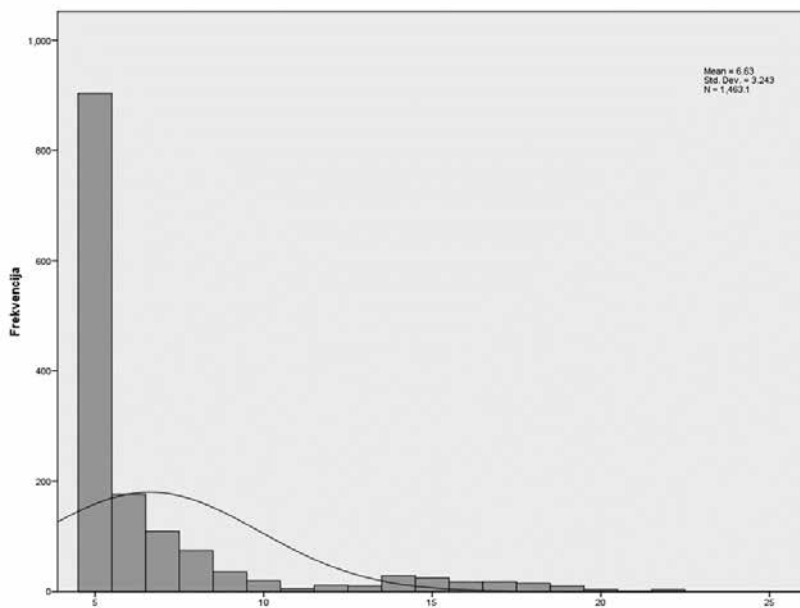
Varijable koje smo odabrali objasnile su 18,7 % varijance zavisne varijable (prilagođeni R^2). Prvi je korak značajno doprinio prediktivnoj moći modela, s F-promjenom 26,273, koja je statistički značajna ($p < ,001$), dok se drugi korak nije pokazao statistički značajnim. Najviši VIF u modelu je 1,858. Kada se pogleda koje su varijable statistički značajni prediktori u prvom koraku, najveći prediktor je političko (ne)povjerenje. Očekivano, oni koji imaju manju razinu političkog povjerenja imaju i manju procjenu moći mladih. Što je veća zainteresiranost ispitanika za politiku, to je veća i procjena moći. Također, što su ispitanici autoritarniji, to su skloniji mišljenju da mladi imaju veću moć. S druge strane, što su ispitanici imali više iskustva s alternativnim oblicima političke participacije, to im je manja procjena moći. Varijable koje reprezentiraju institucionalnu participaciju nisu se pokazale kao prediktori. Slabim se prediktorom pokazao utjecaj prakticiranja rizičnih ponašanja. Kontrolne varijable iznimno su slabo pridonijele modelu; jedino se spol pokazao kao statistički značajno povezan u negativnom smjeru, upućujući na to da ispitanice iskazuju veću procjenu moći od ispitanika.

U sljedećem koraku analize (Tablice 3. i 4.) pokušali smo otkriti jasno razdijeljene grupe mladih na varijablama na kojima smo utvrdili statistički značajnu povezanost.

Tablica 3. Rezultati *t*-testova

	M1 (SD)	M2 (SD)	t	p
Rizična ponašanja	Practicirali su rizična ponašanja: 2,46 (1,045)	Nisu practicirali rizična ponašanja: 2,41 (,932)	,817	> ,05
Alternativna politička participacija	Participirali su ili iskazuju namjeru participiranja: 2,22 (,927)	Nisu participirali, niti imaju namjeru: 2,55 (,984)	-5,991	< ,001
Političko (ne) povjerenje	Povjerenje ispod prosjeka grupe: 2,13 (,906)	Povjerenje iznad prosjeka grupe: 2,72 (,963)	11,318	< ,001
Spol	Muški: 2,39 (,979)	Ženski: 2,44 (,972)	1,112	> ,05

Rezultati t-testa za varijablu rizična ponašanja rađeni su s točkom razdjeljenja između onih koji nisu prakticirali niti jedno od odabranih rizičnih ponašanja i onih koji su prakticirali barem jedno od takvih ponašanja. Odlučili smo se za ovu podjelu s obzirom na prirodu rizičnih ponašanja koja čine skalu, a koja su sva procijenjena kao rizičnija ponašanja od mogućih varijabli u anketnom upitniku. U regresijskoj analizi rizična su ponašanja izdvojena kao slabiji prediktor od ostalih, dok se t-testom utvrdilo kako između ovih grupa nema razlike s obzirom na percipiranu moć vlastite skupine. S obzirom na ovakav oprečan rezultat, napravljen je uvid u distribuciju mladih s obzirom na iskazana rizična ponašanja. Tako je 61,8 % ispitanika odabralo opciju ‘nikada’ na svih 5 varijabli, a ostali ispitanici raspršeni su do maksimalnog rezultata 22. Za većinu viših rezultata na skali broj ispitanika bio je zanemariv (Slika 1.) Uklanjanjem *outlier*-rezultata zaključak je, međutim, ostao isti.

Slika 1. Distribucija ispitanika s obzirom na kompozitnu varijablu 'rizična ponašanja'

Uz to, t-test je pokazao da ne postoji razlika procjene moći mladih s obzirom na spol, upućujući na potencijalno pojačavanje te kontrolne varijable

s obzirom na utjecaje drugih prediktora, pogotovo kada se uzme u obzir da direktna korelacija između zavisne varijable i varijable spola ne pokazuje statistički značajnu povezanost.

Kada je riječ o alternativnim oblicima političke participacije, postoji statistički značajna razlika između onih koji nisu participirali niti iskazali kako imaju namjeru participirati i onih koji imaju iskustvo participacije ili namjeru sudjelovanja: veću procjenu moći ima prva skupina. Jednako tako, mladi koji iskazuju manje povjerenje u nacionalnu političku sferu s obzirom na prosječni rezultat kompozitne varijable, iskazuju i znatno manji utjecaj vlastite grupe.

Tablica 4. Rezultati ANOVA-e

	F	p	Post-hoc
Zainteresiranost za politiku	34,306*	< ,001	Nezainteresirani ≠ ambivalentni Nezainteresirani ≠ zainteresirani
Autoritarnost	31,446*	< ,001	Demokratski ≠ ambivalentni Demokratski ≠ autoritarni

* *Brown-Forsythe*

Rezultati ANOVA-e (Tablica 4.) pokazuju da postoji statistički značajna razlika između grupa koje možemo razlučiti unutar varijabli zainteresiranost za politiku i autoritarnost. U slučaju zainteresiranosti za politiku, razlike postoje između mladih koji su nezainteresirani i ambivalentni, kao i mladih koji su nezainteresirani i zainteresirani. Oni koji iskazuju najveću razinu demokratsnosti razlikuju se od onih koji iskazuju ambivalentnost i autoritarnost, to jest, kao što je vidljivo i u regresijskoj analizi, iskazuju manju razinu moći mladih.

Prema zaključku

Polazeći od početne pretpostavke da mladi nisu homogena skupina, u ovom smo ih radu pokušali razlučiti na temelju odabranih obilježja koja su se pokazala povezanima s procjenom moći koju imaju za svoju skupinu u kontekstu politike. Od odabranih varijabli značajnim prediktorima pokazali su se: političko (ne)povjerenje, zainteresiranost za politiku,

sklonost autoritarnosti ili demokratičnosti, razina alternativne političke participacije, prakticiranje pojedinih rizičnih ponašanja, i spol. Na samoj zavisnoj varijabli, mladi u prosjeku pokazuju sklonost slabijoj procjeni zastupljenosti svojih interesa u nacionalnoj politici. Zanimljiv je nalaz da se sociodemografska obilježja, osim ambivalentnog nalaza na varijabli spol, nisu pokazala povezanima. Čini se da je (ne)zadovoljstvo procjenom moći mladih ipak podjednako zastupljeno među različitim grupama mladih, barem što se tiče podjela kao što su dob, religija, veličina naselja, zaposlenost i prihodi kućanstva, varijablama koje najčešće stvaraju znatne razlike u društvenim istraživanjima.

Mladi koji sudjeluju u alternativnim načinima različiti su od onih korozivno apatičnih (Bovan, Kovačić i Vučković, 2018), koji nisu sudjelovali niti iskazali namjeru da sudjeluju. Smjer povezanosti i rezultat t-testa upućuje na to da mladi koji imaju iskustva u alternativnim oblicima sudjelovanja procjenjuju svoju moć kao manje utjecajnu. Jedno od mogućih objašnjenja je da im je iskustvo participacije pojačalo pesimizam spram toga koliko nacionalna politika zastupa interese mladih. Međutim, nije samo po sebi razumljivo da su mladi koji procjenjuju moć vlastite grupe manjom isti oni koji su spremni na participaciju ili participiraju, zbog čega bi bilo uputno dodatno istražiti motivaciju i stavove ove podskupine. Mladi koji sudjeluju u alternativnim oblicima participacije i izvan su ovoga nalaza relevantna podskupina za fokus istraživanja, jer se u inozemnoj literaturi pokazuje da su mladi iskusniji u neformalnim oblicima političke participacije (Pickard i Bessant, 2018). Isto tako, mladi koji aktivno sudjeluju pokazuju potencijal za promjenu sustava, što donekle odgovara teorijskom konceptu aktivističkog građanstva (Isin, 2009), te ih je u kontekstu sve izraženijeg opadanja sudjelovanja mladih u političkoj sferi neophodno razumjeti.

Zainteresiranost, s druge strane, pokazuje pozitivnu povezanost s osjećajem moći vlastite skupine. Iako su varijable zainteresiranosti i informiranosti zasebno statistički povezane ($r = ,502$, $p < ,01$), ne pokazuju podjednak utjecaj na zavisnu varijablu. Valja imati na umu kako regresijska analiza ne pokazuje smjer utjecaja između varijabli, dakle postoji mogućnost da neki mladi koji imaju manji osjećaj zastupljenosti interesa vlastite skupine posljedično i gube interes za tu sferu. Zanimljivo je da informiranost nije pokazala statistički značajan utjecaj na percepciju moći vlastite skupine, to jest, nije potvrđena pretpostavka da postoji negativna ili pozitivna

korelacija, ovisno o tome jesu li informacije koji mladi imaju o političkoj sferi (i konkretnije o političkoj sferi koja ih se izravno tiče) zadovoljavajuće ili ne.

Spol se pokazao kao diferencirajuća varijabla u regresijskoj analizi, međutim, t-testom je utvrđeno kako ne postoji značajna razlika između ispitanika i ispitanica. Uzimajući u obzir niski iznos β u regresijskom modelu, zaključujemo kako mladići i djevojke podjednako procjenjuju moć vlastite grupe.

Nalaze vezane za rizična ponašanja možemo tumačiti na isti način. Naizgled povezana sa zavisnom varijablom, rizična ponašanja također imaju nizak iznos β u regresiji, pri čemu bivarijatno nismo uspjeli razlučiti između onih koji su prakticirali odabrana rizična ponašanja i onih koji jesu.

Povjerenje u političke aktere očekivano pokazuje povezanost s percepcijom moći vlastite skupine – oni koji iskazuju veće povjerenje smatraju i svoju grupu moćnijom. T-testom utvrđena je razlika između grupa tako da je napravljena razlika između onih koji su ispod prosjeka na kompozitnoj varijabli i onih koji su iznad. Budući da se pojedinačni prosječni rezultati na varijablama koje čine kompozitnu kreću u rasponu između 2 i 3, kada govorimo o mladima koji su se pozicionirali ispod prosjeka kompozitne varijable, trebamo uzeti u obzir da je to grupa koja iskazuje izrazito nisko povjerenje. S obzirom na dosadašnje uvide u trend opadanja povjerenja mladih u političku sferu, ovakav nalaz još je jedan u nizu pokazatelja o štetnosti niskih razina povjerenja u kontekstu mladih i njihova sudjelovanja u društvu.

U slučaju autoritarnosti, nalazi upućuju da mladi koji izražavaju veću autoritarnost procjenjuju većom i moć vlastite grupe. Nadalje, dodatnim ispitivanjem razlika između specifičnih grupa, vidljivo je da su demokratski oni koji se značajno razlikuju od ostalih – i ambivalentnih i autoritarnih. Iz ovih rezultata nije razvidno koji je uzrok ovakvom nalazu, a istovremeno ne postoje prethodna istraživanja koja povezuju demokratski ili autoritarnost i percepciju moći u političkoj sferi.

Vraćajući se na razumijevanje moći kao zanemarene varijable nejednakosti, nalazi ovog rada upućuju na potrebu daljnjih istraživanja koja bi usporedila kohortu mladih s drugim dobnim kohortama. Jednako tako, dobivene podatke bilo bi zanimljivo staviti u kontekst građanske kompetencije mladih te provjeriti u kojoj mjeri viša razina političke kompetencije

utječe na stupanj političke participacije, odnosno istražiti može li se u Hrvatskoj govoriti o Dunning-Krugerovu efektu.

Uzevši u obzir okvir dvostruke tranzicije kroz koju mladi u Hrvatskoj još uvijek prolaze, ovaj rad upućuje na održavanje obrazaca u kojima se mladi kasnije i manje učinkovito uključuju u društvo. S druge strane, sociodemografske značajke nisu se pokazale kao utjecajne u ovoj analizi, što je rijetkost u društvenim istraživanjima. Zbog toga se posebno važnim čini proniknuti u strukturu i uzorke skupina mladih koji su, unatoč osjećaju kako kao dobna skupina nemaju veliku količinu moći, odlučili aktivno sudjelovati u političkoj sferi. Isto tako, iako je ovaj članak detaljnije opisao mlade u Hrvatskoj 2019. godine, postavlja se pitanje je li situacija ista nakon izloženosti mladih (i ostatka društva) pandemiji koronavirusa. Nadalje, članak se koristio podatcima dobivenim kvantitativnim metodama, a za još dublje razumijevanje pojedinih fenomena bio bi poželjan kvalitativan pristup. Primjerice, još je uvijek nejasna veza između percipirane moći i autoritarnosti, a jedno od potencijalnih rješenja leži u dubljem shvaćanju različitih koncepcija autoritarnosti ili demokracije u postojećoj literaturi. Iz tog razloga, uputno bi bilo dubinskim razgovorima proniknuti u razumijevanje autoritarnosti i demokracije kod mladih, kako bi se mogao donijeti valjan zaključak. Mladi su se još jednom pokazali kao društvena skupina vrijedna istraživanja, a njihove karakteristike su i dalje zanimljivost koju društveni znanstvenici moraju analizirati i interpretirati uzimajući u obzir heterogenost populacije i kompleksnost čimbenika utjecaja društvene, ekonomske i posebno političke situacije na njihov položaj u suvremenom hrvatskom društvu.

Literatura

- Arcidiacono, D. i Reale, G. (2017). The open data movement: Young activists between data disclosure and digital reputation. *Partecipazione e Conflitto*, 9(3), 918-948.
- Baketa, N., Bovan, K. i Matić Bojić, J. (2021). *Istraživanje političke pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola u Republici Hrvatskoj: istraživački izvještaj za 2021. Godinu*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
- Bessant, J. (2021). *Making-up people: Youth, truth and politics*. London: Routledge.

- Bovan, K., Kovačić, M. i Vučković, M. (2018). Being mainstream, being radical: how do young people understand radicalism in Croatia. *Šolsko polje*, 29(5-6), 59-83.
- Bradley, J. (1997). *Runaway youth: Stress, social support, and adjustment*. Taylor & Francis.
- Ćulum, B., Gvozdanović, A. i Baketa, N. (2016). Politička znanja hrvatskih maturanata i značajnosti odrednica koje ih oblikuju. u Kovačić, M., Horvat (ur.), M. *Od podanika do građana: razvoj građanske kompetencije mladih*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 31-51.
- Dahl, R. A. (1957). The concept of power. *Behavioral science*, 2(3), 201-215.
- Eurostat (2021). *Age of young people leaving their parental household*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=494351> (pristup: 19. lipnja 2022)
- Eurostat (2020a). *Statistics on young people neither in employment nor in education or training*. URL https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Statistics_on_young_people_neither_in_employment_nor_in_education_or_training (pristup: 19. lipnja 2022)
- Eurostat (2020b). *Severe material and social deprivation rate*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Young_people_-_social_inclusion&oldid=554076 (pristup: 19. lipnja 2022)
- Eurostat (2021). *Early leavers from education and training*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Early_leavers_from_education_and_training (pristup: 19. lipnja 2022)
- Eurostat (2022). *Unemployment statistics*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Unemployment_statistics (pristup: 19. lipnja 2022)
- Friedrich-Ebert-Stiftung. (2019). *FES Youth Studies SEE 2018/2019* [baza podataka]. <https://www.fes.de/index.php?eID=dumpFile&t=f&f=39771&token=-76ce4f8329b0a5fe54140c8f1d59a52ff8296e30>
- Gvozdanović, A., Ilišin, V., Adamović, M., Potočnik, D., Baketa, N. i Kovačić, M. (2019). *Istraživanje mladih u Hrvatskoj 2018./2019*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Ilišin, V., Bouillet, D., Gvozdanović, A. i Potočnik, D. (2013). *Mladi u vremenu krize: prvo istraživanje IDIZ-a i Zaklade Friedrich Ebert o mladima= Youth in a time of crisis: first IDIZ-Friedrich-Ebert-Stiftung Youth Survey*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Ilišin, V. (2014). *Institut za društvena istraživanja u Zagrebu: 1964.-2014*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

- Ilišin, V. i Spajić Vrkaš, V. (2017). *Generacija osujećenih: mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.
- IDIZ – Institut za društvena istraživanja u Zagrebu (2020). Supporting Evidence-based Education of Youth Workers (SEEW). Istraživanje o radu s mladima <https://www.idi.hr/hr/projekti/znanstveno-kompetitivni-projekti/supporting-evidence-based-education-of-youth-workers-seew> (pristup: 13. srpnja 2022.)
- Isin, E. F. (2009). Citizenship in flux: The figure of the activist citizen. *Subjectivity*, 29(1), 367-388.
- Kasapović, M. (2001). *Hrvatska politika 1990.-2000*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.
- Kitanova, M. (2019). Youth political engagement in the EU: the age of a democracy accounts for variations in levels of youth participation. *Democratic Audit Blog*.
- Pickard, S. i Bessant, J. (Eds.). (2018). *Young people re-generating politics in times of crises*. London: Springer International Publishing.
- Pruitt, L. (2017). Youth, politics, and participation in a changing world. *Journal of sociology*, 53(2), 507-513.
- Quéniart, A. (2008). The Form and Meaning of Young People's Involvement in Community and Political Work. *Youth & Society* 40(2), 203-223.
- Serido, J., Borden, L. M. i Perkins, D. F. (2011). Moving beyond youth voice. *Youth & society*, 43(1), 44-63.
- Šalaj, B. (2011). Politička pismenost mladih u Hrvatskoj: teorija i istraživanje u Bačić, D. i Šalaj, B. *Odgaja li škola dobre građane? Studija o političkoj socijalizaciji hrvatskih srednjoškolaca*. Zagreb: GONG
- Vrcan, S. (2002). „Youth Politics, sub-politics and anti-politics: The case of Croatia since mid-eighties, In *Flying Over or Falling Through the Cracks?: young people in risk society*, Tivadar, M. i Polona, M. (ur.), Ljubljana: Ured za mlade Republike Slovenije
- Weber, M. (1925). *Wirtschaft und gesellschaft*. Tübingen: JCB Mohr (P. Siebeck).
- Zakošek, N. (2002). *Politički sustav Hrvatske*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

POWER AMONG THE YOUTH: ANALYSIS OF THE DISPERSION OF POWER AMONG DIFFERENT GROUPS OF YOUNG PEOPLE

Abstract

Empirical research of young people in Croatia has been conducted since the mid 20th century, and since then many publications stated that young people are a marginal social group considering the amount of social, economic and political power. The common denominator of all of the above-mentioned research is that the social and political system of Croatian society does not create an enabling environment for the quality development of young people, that is, that there are structural obstacles to the realization of the personal, social and political potential of this age cohort. It is almost an axiomatic claim of sociology of youth that young people are a heterogeneous social group that differs not only by their demographic but also by their social characteristics. However, if so, it is necessary to see which social groups of young people have more or less power in order to gain a more detailed insight into the socio-political portrait of the Croatian youth.

However, what existing research does not sufficiently analyse are the differences between groups of young people in view of their perception of their own impact. The main objective of this paper is to deconstruct young people as a monolithic social group and to try to categorise them into relevant social categories. Various variables were selected for research purposes with the aim of determining the differences between groups in relation to the dependent variable that measured perception of power of their own group, which young people expressed in the 2018 questionnaire. The sample included 1,500 respondents aged 14 to 29 from Croatia. By using linear regression, it has been established which variables have shown to be statistically connected: risky behaviours, alternative political participation, trust in the political sphere, interest in politics and authoritarianism. In addition, the regression analysis includes socio-demographic variables, which have not been shown to be connected, with the exception of gender. In addition to the linear regression, t-tests and ANOVA were used to establish differences in groups on statistically related variables.

Keywords: attitudes of young people, power, young people and politics, youth in Croatia